

Nader onderzoek beschermde soorten Cromhoffpark, Enschede

Eelerwoude werkt

met passie aan een mooi

en groen Nederland

Opdrachtgever:

Gemeente Enschede

T.a.v. [REDACTED]

Hengelsestraat 51

7514 AD Enschede

Opdrachtnemer:

Eelerwoude

[Onze vestigingen](#)

088-1471100

info@eelerwoude.nl

www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer: 200365

Datum: 18-5-2021

Projectleider: [REDACTED]

Opgesteld: [REDACTED]

Gecontroleerd: [REDACTED]

Status: Definitief

Versie: 1

© 2021 Eelerwoude

Dit rapport is enkelzijdig opgemaakt.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Huidige situatie en ontwikkeling.....	5
2.1	Huidige situatie.....	5
2.2	Voorgenomen ontwikkeling	7
3	Natuurwetgeving	9
3.1	Inleiding	9
3.2	Bescherming van soorten	9
4	Methode	10
4.1	Bureauonderzoek	10
4.2	Veldonderzoek.....	10
5	Beschermde soorten.....	15
5.1	Vogels	15
5.1.1	Voorkomen en functie	15
5.1.2	Effecten en ontheffing	16
5.2	Vleermuizen.....	18
5.2.1	Voorkomen en functie	18
5.2.2	Effecten en ontheffing	20
5.3	Grondgebonden zoogdieren.....	23
5.3.1	Voorkomen en functie	23
5.3.2	Effecten en ontheffing	24
5.4	Overige beschermde soorten	25
6	Conclusie.....	26
6.1	Soortenbescherming	26
6.2	Ontheffing noodzakelijk	26
6.3	Natuurinclusieve inrichting.....	27
6.4	Geldigheid onderzoek.....	27
	Bijlage 1 Vogels met jaarrond beschermde nesten	29
	Bijlage 2 Vogels met jaarrond beschermde functionele leefomgeving	30
	Bijlage 3 Broedvogels	31
	Bijlage 4 Gewone dwergvleermuis.....	32
	Bijlage 5 Overige soorten vleermuizen	33
	Bijlage 6 Wettelijk kader Natuurwetgeving	34

1 Inleiding

De gemeente Enschede is voornemens om het Cromhoffpark en de directe omgeving te herontwikkelen. In het kader daarvan heeft Eelerwoude in 2019 de natuurwaarden in kaart gebracht (Eelerwoude, 2019). Uit dat onderzoek is gebleken dat met de voorgenomen ontwikkeling negatieve effecten op beschermde soorten op voorhand niet uitgesloten kunnen worden en dat nader onderzoek in het kader van de Wet natuurbescherming (onderdeel soorten) noodzakelijk is.

Uit dit onderzoek wordt duidelijk om welke soort(en) en aantallen het gaat en wat de eventuele functies van het Cromhoffpark en de directe omgeving zijn voor deze soort(en). Uit het onderzoek komt naar voren of de voorgenomen ontwikkelingen consequenties hebben voor de aanwezige beschermde natuurwaarden in het kader van de Wet natuurbescherming en welke vervolgstappen noodzakelijk zijn. Daarnaast zijn in dit rapport maatregelen opgenomen die ten gunste van de soorten kunnen worden genomen. Bij de soorten waarvoor een ontheffingsaanvraag noodzakelijk is zullen deze maatregelen (in ieder geval voor een deel) in het projectplan opgenomen moeten worden en ten uitvoering gebracht moeten worden. Voor de soorten waarvoor geen ontheffingsaanvraag nodig is, dienen de maatregelen als informatie en inspiratie om meegenomen te worden in de geplande ontwikkeling.

In dit rapport wordt, ondanks dat het geen parkachtig uiterlijk heeft, over het Cromhoffpark gesproken als 'het park'.

2 Huidige situatie en ontwikkeling

2.1 Huidige situatie

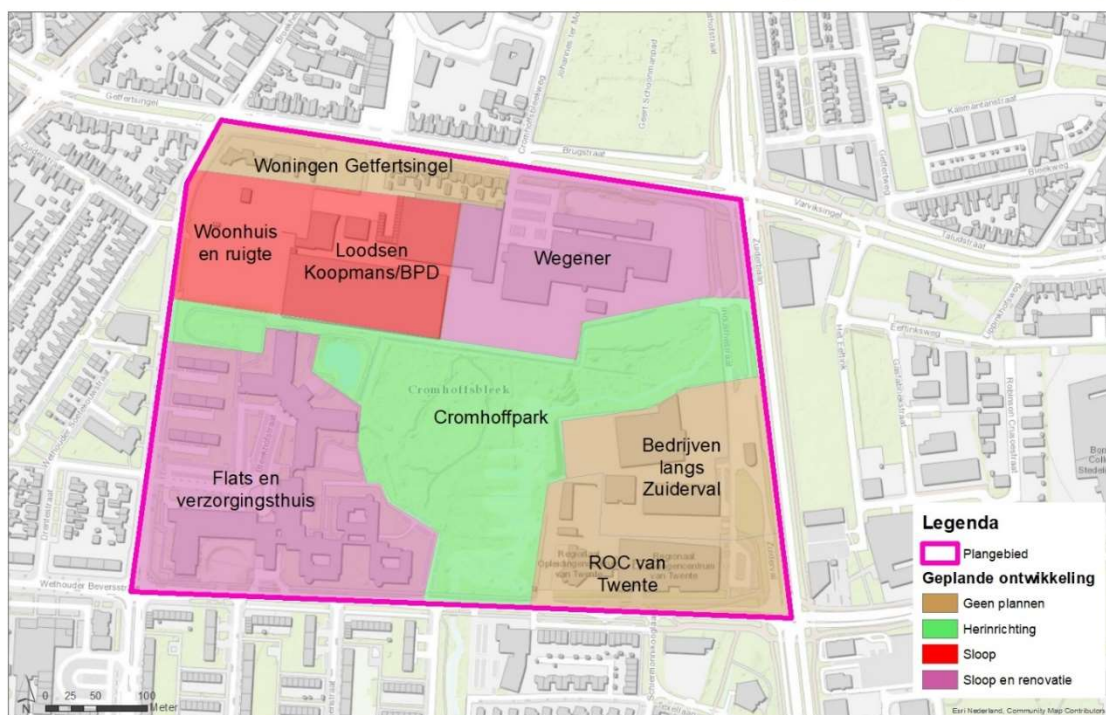
Het plangebied bestaat uit het Cromhoffpark in Enschede, ook wel Cromhoffsbleek of Cromhoffsbleekpark genoemd, inclusief de directe omgeving (Afbeelding 1). Het plangebied wordt omsloten door de Getfertsingel in het noorden, de Zuiderval en de Industriestraat in het oosten, de Wethouder Beversstraat in het zuiden en de Burgemeester van Veenlaan in het westen. Het plangebied ligt op een unieke locatie direct aan de rand van de binnenstad en aan de belangrijkste invalsweg van Enschede. Het totale plangebied is circa 22 hectare groot.

Het plangebied kenmerkt zich nu door de grote verscheidenheid van bestemmingen en functies. Hierbij gaat het onder meer om een tweetal grote leegstaande bedrijfslocaties (eigendom gemeente en gebiedsontwikkelaar BPD), een verpleeghuis, het ROC, een voormalig tuincentrum en circa 60 oude sociale huurappartementen. Daarnaast ligt in het centrum van het plangebied een uniek groengebied met een hoge ecologische waarde.

Het park (alleen de groenzone) heeft een oppervlakte van circa 6 ha en is van alle kanten af vrijwel ontoegankelijk, doordat er bijna geen wegen en paden in aanwezig zijn en onderbegroeiing en hekken de toegang versperren. In de 20ste eeuw maakte het park onderdeel uit van de Bleekerij van Kromhof en bevonden er zich bleekweiden, een erf en hakhoutwallen. In het zuidelijke deel van het park, langs de Wethouder Beversstraat, zijn werkzaamheden in het kader van waterberging uitgevoerd. In dit gedeelte van het park zijn geen bomen aanwezig maar alleen ruigte en jonge opslag.

Watelementen zijn in het plangebied aanwezig in de vorm van de vijver in het park, de laagte langs de Wethouder Beversstraat en de beek die vanaf het zuiden van het park loopt tot in het noordoosten van het park.

Er is verlichting aanwezig langs de wegen die het plangebied begrenzen en bij de woningen, loodsen en het verpleeghuis. In het park is nauwelijks verlichting aanwezig. Door de dichte beplanting kan de verlichting uit de omgeving ook niet diep doordringen tot het park. Het park is daardoor zeer donker. Alleen op het voormalige terrein van Wegener is een sterke bouwlamp aanwezig die (onbedoeld) een deel van het parkbos beschijnt.

Afbeelding 1: Kaartbeeld van de ligging van het plangebied, de deelgebieden en de voorgenomen ontwikkelingen.

Afbeelding 2: Enkele foto's van de watergang die vanuit het zuiden tot in het noordoosten van het park loopt (2020).

Afbeelding 3. Links het Wegener en rechts de woningen langs de Burgemeester van Veenlaan (2020).

Afbeelding 4. Enkele foto's van het park (2020).

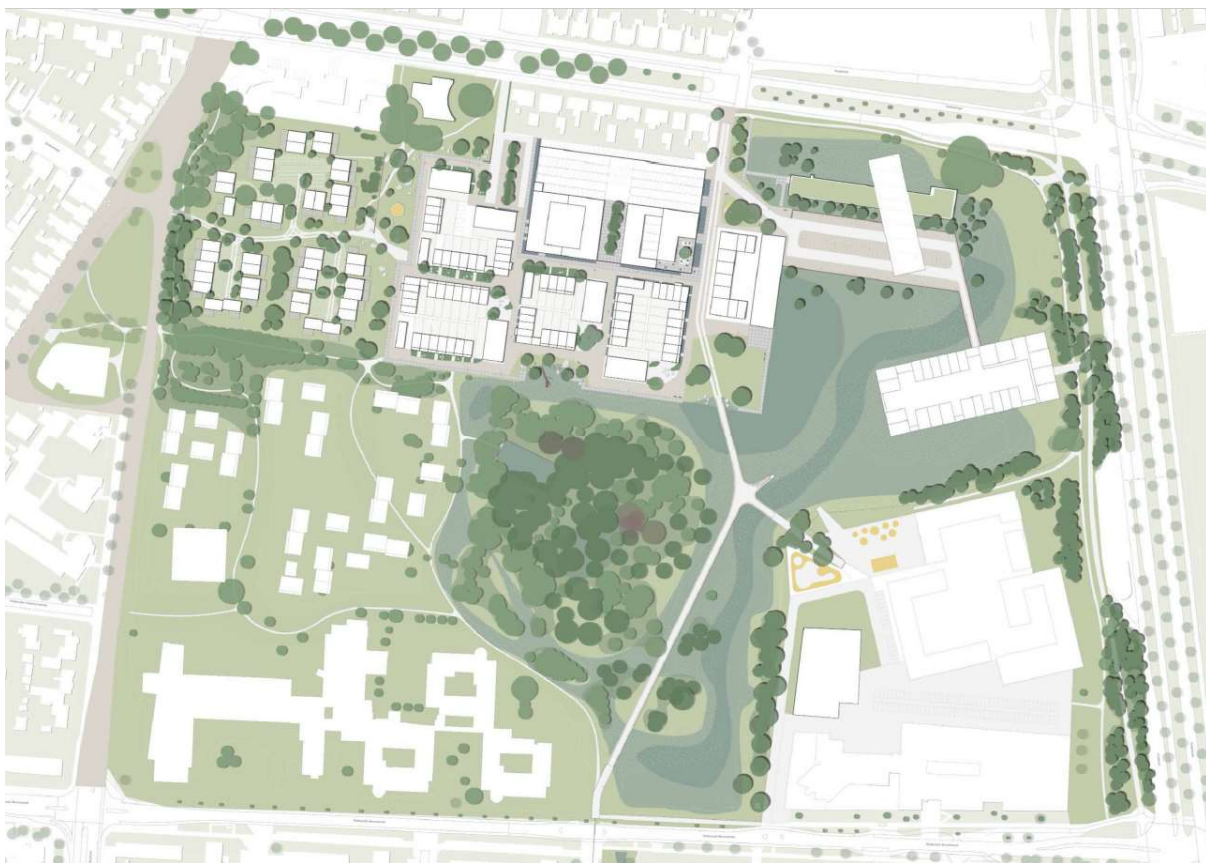
2.2 Voorgenomen ontwikkeling

De gemeente Enschede is voornemens om een integrale gebiedsontwikkeling uit te voeren van de omgeving van het Cromhoffpark. Het Cromhoffpark is één van de grootste en complexere gebiedsontwikkelingen in de gemeente Enschede.

Het project omvat de transformatie van een verouderd gemengd bedrijventerrein tot een dynamisch, duurzaam en natuurinclusieve woonlocatie, met behoud van de bestaande cultuurhistorische waarden (Afbeelding 5). Uiteindelijk zullen op de locatie naar verwachting tussen de 400 en 600 woningen gerealiseerd worden. Bij de ontwikkeling wil de gemeente Enschede gebruik maken van de belangrijke kwaliteiten in het gebied zoals water, groen en cultuurhistorie. Ook wil de gemeente de kansen benutten om natuurinclusief te bouwen en in te richten.

In samenwerking met BPD gebiedsontwikkeling en de overige eigenaren werkt de gemeente op dit moment aan een stedenbouwkundig plan inclusief bijbehorend haalbaarheidsonderzoek. Het is nog niet bekend wanneer de eerste werkzaamheden uitgevoerd gaan worden.

De werkzaamheden vinden alleen plaats bij daglicht, om negatieve effecten op lichtschuwe soorten te voorkomen.

Afbeelding 5: Inrichtingsplan Cromhoffpark (Buro Harro, 2021).

3 Natuurwetgeving

3.1 Inleiding

De Wet natuurbescherming bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag. Alleen in een aantal situaties, zoals bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het Rijk het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied; de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

3.2 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime “andere soorten”. Daarnaast zijn landelijk van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan is het verplicht om te toetsen of deze leiden tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer er sprake is van een overtreding dient er onderzocht te worden of er een vrijstelling geldt. Indien er geen vrijstelling geldt, kan het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk zijn. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan de Wet natuurbescherming, onderdeel soortenbescherming.

Gevolgen plangebied

De Wet natuurbescherming is een nationale wet. Indien negatieve effecten worden verwacht door activiteiten of ontwikkelingen is een toetsing aan de Wet natuurbescherming noodzakelijk. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

4 Methode

4.1 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruikgemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie:

- NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna).
- Uit de landelijke verspreidingsinformatie uit atlassen, die deels gedateerd is, moet blijken of nabij de locaties in het verleden strikt beschermde soorten zijn aangetroffen. Exacte locaties of datering van de waarnemingen zijn daarbij veelal niet bekend. Deze gegevens hebben vaak betrekking op atlasblokken (5x5 kilometer), en veelal betrekking op de regio en niet specifiek op het plangebied.
- De flora- en faunadatabase van Eelerwoude is eveneens geraadpleegd. Eelerwoude heeft meerdere onderzoeken in de nabije omgeving uitgevoerd. De data van deze onderzoeken zijn opgeslagen in deze database. Zie de literatuurlijst voor een totale lijst van de geraadpleegde bronnen.

4.2 Veldonderzoek

Op basis van 15 veldbezoeken is het plangebied onderzocht. De onderzoeken zijn uitgevoerd door [REDACTED]. Betreffende personen zijn ecologische deskundige (zie kader – ecologisch deskundige). In tabel 1 zijn de onderzoekdata weergegeven. Hierbij zijn tevens de onderzoekers, starttijd en weersomstandigheden genoteerd.

Kader - Ecologisch deskundige

De veldmedewerkers van Eelerwoude beschikken over een uitgebreide ervaring met de betreffende soortgroepen en voldoen aan de criteria van 'ecologisch deskundige'. Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Tabel 1. Type onderzoek, datum, start- en eindtijd, onderzoeker(s) en de weersomstandigheden genoteerd per veldbezoek.

Datum	Type onderzoek	Start –eindtijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden
2 april	Broedvogelonderzoek	06.30-08.40 uur Zon op: 7.05	[REDACTED]	1-5 graden, half bewolkt, droog, windstil
11 mei	Broedvogelonderzoek	05.00-08.30 uur Zon op: 5.45	[REDACTED]	10 graden, geheel bewolkt, droog, windkracht 3
25 mei	Broedvogelonderzoek	04.55-06.55 uur Zon op: 5.25	[REDACTED]	11-12 graden, geheel bewolkt, droog, windkracht 1
15 juni	Broedvogelonderzoek	05.00-06.25 uur Zon op: 5.12	[REDACTED]	10 graden, half bewolkt, droog, windkracht 1
9 juni	Kraamonderzoek vleermuizen	21.30-23.30 uur Zon onder: 21.52	[REDACTED]	17-13 graden, half bewolkt, droog, windstil
23 juni	Kraamonderzoek vleermuizen	03.30-05.15 uur Zon op: 5.13	[REDACTED]	10 graden, onbewolkt, droog, windstil
1 juli	Kraamonderzoek vleermuizen	03.15-05.15 uur Zon op: 5.17	[REDACTED]	16 graden, geheel bewolkt, droog, windkracht 2
15 juli	Kraamonderzoek vleermuizen	21.30-23.20 uur Zon onder: 21.47	[REDACTED]	17-14 graden, licht bewolkt, droog, windstil
31 augustus	Balts- en massawinteronderzoek vleermuizen	22.05-01.30 uur Zon onder: 20.22	[REDACTED]	13-12 graden, half bewolkt, droog, windstil
2 september	Baltsonderzoek vleermuizen	21.30-23.30 uur Zon onder: 20.18	[REDACTED]	14-11 graden, licht bewolkt, droog, windstil
16 september	Baltsonderzoek vleermuizen	21.00-23.00 uur Zon onder: 19.45	[REDACTED]	17-14 graden, half bewolkt, droog, windkracht 3
27 augustus – 11 september	Struikroervallen	Vangperiode 1	[REDACTED]	
11 september – 2 oktober	Struikroervallen	Vangperiode 2	[REDACTED]	
2 oktober – 20 oktober	Struikroervallen	Vangperiode 3	[REDACTED]	

Broedvogels

Voor het uitvoeren van broedvogelinventarisaties is op dit moment nog geen onderzoeksprotocol van kracht. Bij broedvogelinventarisaties is gewerkt volgens de methode van uitgebreide territoriumkartering (*Vergeer et al., 2016*). De inventarisatie richtte zich vooral op de soorten die jaarrond gebruik maken van vaste rust- en verblijfplaatsen (zgn. ‘jaarrond-soorten’) en de groep van zgn. ‘categorie 5-vogelsoorten’. Vanwege de spreiding in de broedperiode zijn in totaal vier onderzoeksrondes uitgevoerd. Deze zijn uitgevoerd in de periode van 1 april tot 15 juli. Speciale aandacht ging uit naar een aantal eerder in het Cromhoffpark aangetroffen jaarrond-soorten zoals de sperwer en de bosuil en de algemeen voorkomende huismus en gierzwaluw. Ook tijdens de vleermuisonderzoeken is gekeken naar avond- en nachttactieve soorten zoals gierzwaluw en bosuil.

Vleermuizen

Onderzoeksprotocol

Bij de uitvoering van het vleermuisonderzoek is gewerkt conform het 'Protocol voor vleermuisinventarisaties' dat in januari 2017 is geëvalueerd door deskundigen van het Netwerk Groene Bureaus, de Zoogdiervereniging en de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het protocol is daarmee aangepast naar de meest recente wetenschappelijke inzichten.

Doelsoorten, functies en onderzoeksmomenten

Het vleermuisonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van de soortensamenstelling, de aantallen, de gebruiksfunctie van het gebied en het vaststellen van verblijfplaatsen (kraamverblijven, winterverblijfplaatsen, zomerverblijven etc.), vliegroutes en foerageergebieden. Het onderzoek heeft zich geconcentreerd op de aanwezigheid van verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis vanwege de geschiktheid van het plangebied en bekende verspreidingsgegevens van deze soorten. Uiteraard is tijdens de veldbezoeken ook aandacht besteed aan eventuele andere beschermde vleermuissoorten binnen het plangebied.

In totaal zijn zeven veldbezoeken uitgevoerd: vier in de kraamperiode en drie in de baltsperiode. Het kraamonderzoek heeft zich gericht op de aanwezigheid van zomer- en/of kraamverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens het uitvlieg- of invliegtijdstip van vleermuizen, respectievelijk rond zonsondergang en zonsopkomst. Bij de veldbezoeken in augustus en september is gebruik gemaakt van een warmtebeeldcamera, met name op en rond het verzorgingstehuis. Specifieke aandacht ging uit naar mogelijk 'zwermende' vleermuizen, indicaties voor de aanwezigheid van een belangrijke (massawinter- of zomer)verblijfplaats.

Het baltonderzoek heeft zich gericht op het vaststellen van balts-, paar-, en/of winterverblijfplaatsen van vleermuizen. Deze bezoeken hebben plaatsgevonden tijdens de baltsactiviteit van vleermuizen, na zonsondergang tot middernacht. Tijdens dit tijdstip is de meeste baltsactiviteit bij vleermuizen waar te nemen. De veldbezoeken hebben plaatsgevonden tijdens voor vleermuizen gunstige weersomstandigheden. In verband met een mogelijke functie van het verzorgingstehuis als zgn. 'massa-winterverblijfplaats' voor gewone dwergvleermuis is hier extra aandacht aan besteed middels een veldbezoek op 31 augustus. Omdat er bij de overige veldbezoeken naar vleermuizen geen aanwijzingen waren voor de aanwezigheid van een massa-winterverblijfplaats is, in afwijking van het Vleermuisprotocol 2017, geen gericht tweede veldbezoek meer uitgevoerd. Dit mede op basis van de bevindingen met de warmtebeeldcamera, waarmee een nauwgezet beeld is verkregen van aanwezige vleermuizen, ook op locaties die buiten het bereik van de batdetectoren liggen.

Inzet van onderzoekers

Bij de inzet van de medewerkers is rekening gehouden met eerdere onderzoeken en de voorgenomen ontwikkelingen. De delen binnen het plangebied waar geen ontwikkelingen zijn gepland (de woningen langs de Getfertsingel, de bedrijven langs de Zuiderval en het ROC van Twente; zie afbeelding 1) zijn alleen onderzocht op belangrijke functies. Dit om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van aanwezige populaties in en rond het plangebied. Deze informatie is nodig om uitspraken te kunnen doen over de functie(s) van het Cromhoffpark. Voor het Wegener zijn wel grootschalige ontwikkelingen gepland, maar dit deel is ook alleen op belangrijke functies onderzocht, omdat er al een onderzoek naar heeft plaatsgevonden (Eelerwoude, 2017). De loodsen van Koopmans/BPD zijn ook alleen op hoofdlijnen meegenomen in het onderzoek, omdat deze ongeschikt zijn voor vleermuizen (Eelerwoude, 2020). De te slopen woning, de flats en het verzorgingstehuis en het Cromhoffpark zijn intensief onderzocht conform geldende onderzoeksrichtlijnen en protocollen.

Inzet van apparatuur

Tijdens het vleermuisonderzoek is gebruik gemaakt de volgende apparatuur: batdetectors Pettersson D100 en D240X, EchoMeter Touch en Batlogger M en de warmtebeeldcamera Pulsar Helion XP38 en Flir One.

Eekhoorn

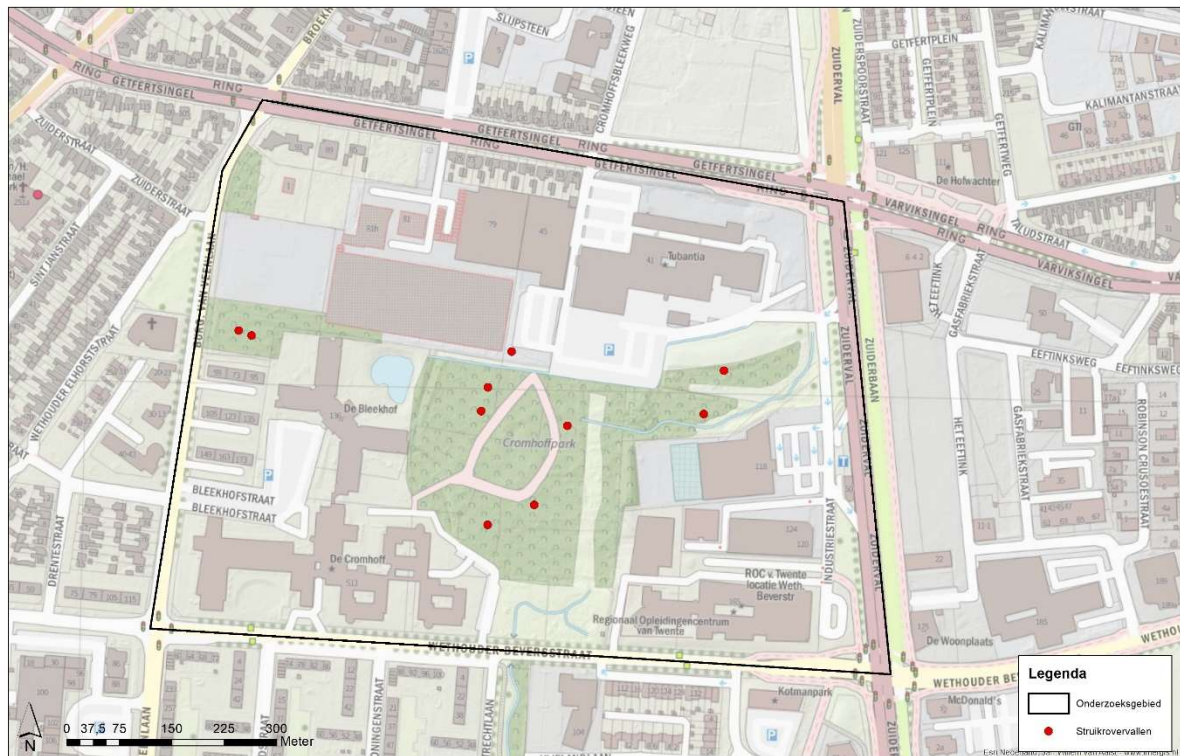
Tijdens de eerste veldronde naar broedvogels is aandacht besteed aan de eventuele aanwezigheid van (takken)nesten van eekhoorn. Het veldbezoek vond plaats voor de bladzetting. Aanvullend zijn tijdens alle veldbezoeken zichtwaarnemingen van deze soort verzameld. Ook eventuele waarnemingen van eekhoorn op de cameravallen die zijn ingezet ten behoeve van de inventarisatie van steenmarter, egel en kleine marterachtigen, zijn meegenomen in deze rapportage. Daarnaast is navraag gedaan bij bewoners van het verzorgingstehuis, de te slopen woning en enkele personen op het terrein van het Wegener.

Steenmarter, egel en kleine marterachtigen

Het onderzoek naar deze soorten richtte zich op het verzamelen van zichtwaarnemingen en sporen, waarbij gebruik is gemaakt van cameravallen. Het betreft zogenaamde Struikrover-cameravallen (Afbeelding 6). Er zijn vier cameravallen ingezet voor een periode van ruim vijf weken. Tussendoor zijn alle cameravallen twee keer verplaatst. Het onderzoek is gericht op het parkgedeelte. Afbeelding 7 geeft een overzicht van de locaties waar de cameravallen zijn geplaatst. De gemaakt foto's zijn uitgelezen en op kantoor gedetermineerd. Eén cameraval is tijdens het onderzoek tijdens maaiwerkzaamheden geraakt en was daarna defect. Daarnaast is met name ook tijdens het nachtelijke vleermuisonderzoek gelet op de aanwezigheid van dieren en sporen daarvan (keutels, prooiresten, enz.). Hierbij is ook de warmtebeeldcamera Pulsar Helion XP38 gebruikt.

Afbeelding 6: Voorbeeld van de 'Struikrover'. De val bestaat uit een PVC buis met venster waarbij de camera (rechtsboven op de foto) op 35 cm afstand van het lokmiddel (blikje sardientjes) is vastgeschroefd. Het geheel wordt in de PVC buis geschoven.

Afbeelding 7: Overzicht van de locaties waar cameravallen zijn ingezet.

Overige beschermde soorten

Er zijn op basis van de eerder uitgevoerde onderzoeken in (de omgeving van) de projectlocatie geen aanwijzingen verkregen voor de aanwezigheid van andere beschermde soorten die vragen om nader onderzoek. De veldmedewerkers zijn tijdens de diverse veldbezoeken wel alert geweest op waarnemingen van andere beschermde soorten, in het bijzonder van beschermde flora.

5 Beschermde soorten

5.1 Vogels

5.1.1 Voorkomen en functie

Inleiding

Alle vogels zijn als soort beschermd in de Wet natuurbescherming. Onderscheid wordt gemaakt tussen vogels met jaarrond beschermde nesten, vogels met jaarrond beschermde functionele leefomgeving en overige (broed)vogels.

Onder de vogels met jaarrond beschermde nesten vallen onder andere soorten die hun nesten ook buiten het broedseizoen gebruiken, soorten die elk jaar op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn en soorten die steeds van hetzelfde nest gebruik maken en niet of nauwelijks zelf een nest kunnen bouwen. Onder de vogels met jaarrond beschermde leefomgeving vallen soorten die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats die zij het jaar daarvoor hebben gebruikt of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Jaarrond beschermde nesten

Tijdens het vogelonderzoek zijn in het gebied twee soorten vastgesteld waarvan de verblijfplaatsen jaarrond zijn beschermd; huismus en bosuil. Hieronder wordt per soort ingegaan op hoe zij het gebied gebruiken, daarnaast worden deze waarnemingen in de bijlagen op kaart weergegeven.

Huismus

De huismus (Afbeelding 8) komt zeer algemeen voor in de omgeving van het plangebied. Binnen het plangebied is het aantal aangetroffen territoria met zeven relatief beperkt. Deze dieren maken deel uit van een grotere populatie huismussen. In totaal zijn in en om het plangebied 32 territoria vastgesteld waarvan de meeste hun nesten hebben onder de pannendaken van rijtjeswoningen. Binnen het plangebied zijn in de omgeving van de flats en het verzorgingstehuis 4 territoria aangetroffen. De exacte locaties van de verblijfplaatsen zijn in het onderzoek niet vastgesteld. Vermoedelijk bevinden de verblijfplaatsen zich in de flats, bijvoorbeeld in grote open stootvoegen. De dieren vinden dekking en voedsel in de hagen rondom de flats en het verzorgingstehuis. Verder is een territorium vastgesteld in een woning langs de Getfertsingel (verblijfplaats vermoedelijk onder het dak) en twee territoria in het Wegener (vermoedelijk in kleine ruimtes in het gebouw).

Afbeelding 8. Huismus op dakrand geeft aanwijzing voor territorium.

Bosuil

Deze soort is diverse keren waargenomen tijdens het vleermuisonderzoek en heeft een territorium in het park. De exacte verblijfplaats is daarbij niet duidelijk geworden, maar bevindt zich vermoedelijk in een boomholte. In 2012 is van deze soort ook een territorium vastgesteld in het park (Eelerwoude, 2013).

Jaarrond beschermde functionele leefomgeving

Er zijn in het plangebied territoria vastgesteld van zeven vogelsoorten waarvan in Overijssel het functionele leefgebied beschermd is. Het betreft: bonte vliegenvanger, boomklever, boomkruiper, groene specht, grote bonte specht, spreeuw en zwarte roodstaart. Opvallend is dat het soorten betreft die een voorkeur hebben voor oudere houtopstanden. Het zijn typische holenbroeders die hun nesten maken in natuurlijke of zelf uitgehakte boomholtes. Uitzondering hierop is de zwarte roodstaart. Deze soort heeft de voorkeur voor een 'stenige', kale omgeving, zonder al te veel groen. Van deze soort zijn twee territoria vastgesteld in het noorden van het plangebied, nabij de loodsen en het Wegener. De soort broedt doorgaans in holtes in gebouwen, zoals in muren of onder daken.

Overige broedvogels

De overige aangetroffen broedvogels bestaan uit soorten die een voorkeur hebben voor struwelen, bossen en parken. Uitzondering hierop zijn de scholekster en het waterhoen. In stedelijke omgeving broedt de scholekster op platte daken van bijvoorbeeld scholen, loodsen en bedrijfsgebouwen. Het territorium van de scholekster is vastgesteld op het dak van het Wegener. Waterhoen is een watergebonden vogel, het territorium is vastgesteld in de vijver in het Cromhoffpark.

5.1.2 Effecten en ontheffing

Vogels met jaarrond beschermde nesten

Huismus

Van huismus zijn zeven territoria vastgesteld binnen het plangebied. De vier verblijfplaatsen in de flats langs de Burgemeester van Veenlaan gaan bij de ontwikkeling verloren, evenals de verblijfplaatsen in het Wegener. De verblijfplaats in een woning langs de Getfertsingel blijft behouden. Voor het vernielen van de verblijfplaatsen in de flats en het Wegener is een ontheffing noodzakelijk. Voor de verblijfplaats in de woning is geen ontheffing noodzakelijk. Met de ontwikkeling blijft voldoende foerageergebied aanwezig, zowel voor de dieren die buiten het plangebied zijn aangetroffen als de dieren die er binnen nestelen. Op dit aspect is geen ontheffing noodzakelijk.

Maatregelen ten gunste van huismus:

- Aanplanten van groenblijvende heesters.
- Toegankelijk maken van pannendaken als broedlocatie.
- Realiseren van inbouwkasten.

Bosuil

Van deze soort is één territorium vastgesteld. De verblijfplaats bevindt zich vermoedelijk in een boomholte. Bij de ontwikkeling blijven oude bomen zo veel mogelijk gehandhaafd, het is echter mogelijk dat de verblijfplaats zich bevindt in een boom met een potentiële nestlocatie die gekapt moet worden. Ook is het mogelijk dat bomen in de directe omgeving van een potentiële nestlocatie gekapt worden. Ondanks dat het op dit moment niet zeker is of een ontheffing voor het vernielen van een verblijfplaats noodzakelijk is, wordt geadviseerd deze al wel aan te vragen.

Het park vormt essentieel leefgebied voor de bosuil. Bij de voorgenomen ontwikkeling wordt met name het zuidelijke en oostelijke deel van het park omgevormd naar natte natuur ('s winters nat, 's zomers vochtig bloemrijk grasland). Door deze ontwikkeling is met name in de winter minder foerageergebied beschikbaar. Dit

is een aantasting van de functionele leefomgeving. Het aanvragen van een ontheffing is op dit aspect noodzakelijk.

Maatregelen ten gunste van bosuil:

- Realiseren van alternatieve nestgelegenheden (ophangen van nestkasten).
- Behouden van oude bomen.
- Verlichting en verstoring beperken.
- Extensieve en natuurvriendelijke inrichting en beheer van het park (meer dekking en voedsel (muizen)).

Vogels met jaarrond beschermd functionele leefomgeving

Er zijn in het plangebied territoria vastgesteld van zeven vogelsoorten waarvan in Overijssel het functionele leefgebied beschermd is. Met de ontwikkeling wordt het park ingepast en blijven de kwaliteiten, waaronder de oude beplanting, waarvan een groot deel van de soorten afhankelijk is, behouden. Het leefgebied van de soorten met jaarrond beschermd functioneel leefgebied dat afhankelijk is van het park en oude bossen blijft daarmee ook behouden. Voor die soorten is geen ontheffing noodzakelijk.

De nestlocatie van de scholekster op het Wegener gaat wel verloren. Voor deze soort zijn diverse alternatieve nestlocaties beschikbaar, met name ten noorden en ten zuidwesten van het plangebied. Hier staat diverse gebouwen met een plat dak. De leefomgeving van de scholekster bestaat verder uit gras om op te foerageren. In het plangebied en de omgeving blijft naar verwachting voldoende foerageergebied aanwezig. Ook voor deze soort is geen ontheffing noodzakelijk.

Voor de zwarte roodstaart geldt ook dat de verblijfplaatsen verloren gaan. Net als voor de scholekster is in de omgeving voldoende alternatieve nestgelegenheid en foerageergebied aanwezig. Met name ten noorden en zuidwesten van het plangebied, waar grote bedrijfsloodsen staan.

Maatregelen ten gunste van vogels met jaarrond beschermd functionele leefomgeving:

- Behouden van oude bomen.
- Beperken van dakconstructies op platte daken (t.b.v. scholekster).
- Aanbrengen/inbouwen van halfopen nestkasten (t.b.v. holenbroeders).
- Extensief en natuurvriendelijke inrichting en beheer van het park.

Overige (broed)vogels

Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of beschadigen, alsook op het wegnemen van nesten van vogels. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de verstoring niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren kan in veel situaties worden voorkomen dat gehandeld wordt in strijd met deze verbodsbepaling. De periode van 1 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen¹. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Voor de Wet natuurbescherming zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort.

Conclusie vogels

Voor huismus en bosuil dient een ontheffing te worden aangevraagd. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met in gebruik zijnde nesten van alle vogelsoorten gedurende het broedseizoen.

¹ In het kader van de Wet natuurbescherming wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. Globaal gaat het echter om de periode van 1 maart tot 15 juli.

5.2 Vleermuizen

5.2.1 Voorkomen en functie

Inleiding

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn in het gebied zes soorten vastgesteld; gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis, laatvlieger, rosse vleermuis, gewone grootoorvleermuis en meervleermuis. Daarnaast is nog een vleermuis waargenomen die niet op soort kon worden gebracht en als *Myotis spec.* is beschreven. Hieronder wordt per soort ingegaan op welke functies het plangebied heeft voor deze soorten.

Kader - Vleermuisverblijfplaatsen

Onder de vleermuizen zijn gebouw bewonende en/of boom bewonende soorten aanwezig. Gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn hoofdzakelijk gebouw bewonend. Rosse vleermuis en watervleermuis zijn voornamelijk boom bewonende en gewone grootoorvleermuis, franjestaart en ruige dwergvleermuis bewonen zowel bomen als gebouwen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Holten en spleten in bomen en ruimtes achter loszittend schors zijn voorbeelden van verblijfplaatsen in bomen.

Vanuit de verschillende functies van de verblijfplaats worden weer andere eisen gesteld aan bijvoorbeeld het klimaat, de toegankelijkheid en de expositie van het verblijf ten opzichte van de zon. Als kraamverblijfplaats worden meestal gebouwen en/of bomen uitgekozen waarbinnen een constant klimaat heerst. Bij gebouwen zijn dit voornamelijk woningen met een spouwmuur of een geïsoleerd dak. Sommige vleermuizen hebben aan een opening van 1-2 cm voldoende om naar binnen te kruipen. Bij bomen gaat het meestal om dikke, oude bomen met een dikke restwand.

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is in Nederland de meest algemene vleermuissoort. De soort wordt veelvuldig waargenomen in stedelijk gebied. (Kraam)kolonies zijn in Nederland in hoofdzaak in gebouwen aangetroffen. Voorbeelden van verblijfplaatsen in gebouwen zijn ruimtes in spouwmuren en achter boeiboorden en gevelbetimmering. Gebouwen worden ook als winterverblijf gebruikt, waarbij (mogelijk) vergelijkbare plaatsen als in de zomer benut worden, mits deze vorstvrij zijn. Ze jagen hoofdzakelijk binnen een straal van 2-5 km van de verblijfplaats. Vliegroutes volgen zoveel mogelijk lijnvormige structuren en ze jagen in gesloten tot halfopen landschap.

Verblijfplaatsen

Er zijn twee zomerverblijfplaatsen (van minimaal 3 en minimaal 5 dieren) aangetroffen in flats in het westen van het plangebied, langs de Burgemeester van Veenlaan. Beide verblijfplaatsen worden bereikt via de onderkant van de daklijst en bevinden zich waarschijnlijk in de spouwmuur. Mogelijk wordt de verblijfplaats door meer vleermuizen gebruikt dan nu zijn geteld, maar het betreft zeker minder dan 10 dieren. Daarnaast is in het bejaardentehuis een paar-/baltsverblijfplaats vastgesteld. Deze wordt eveneens bereikt via de dakrand en bevindt zich vermoedelijk in de spouw. Alle drie de verblijfplaatsen kunnen in milde winters ook als winterverblijfplaats worden gebruikt. Daarnaast zijn baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen in het noordwesten van het plangebied, rond het Wegener en rondom de flats en het verzorgingstehuis. Van deze dieren zijn de exacte verblijfplaatsen niet vastgesteld. Op basis van de concentratie van de activiteit en vlieggedrag gaat het om twee verblijfplaatsen in het Wegener, één in een woning langs de Getfertsingel, één in de flats, één in het verzorgingstehuis (mogelijk dezelfde plek als de zomerverblijfplaats) en één in het ROC van Twente. Mogelijk worden deze vermoedelijke paar-/baltsverblijfplaatsen ook in milde winters gebruikt. De paar-/baltsverblijfplaatsen worden in ieder geval door één mannetje gebruikt, daarnaast kunnen enkele vrouwtjes er gebruik van maken. Tabel 2 geeft een overzicht van de verblijfplaatsen.

Bij onderzoek van het Wegener zijn in 2017 twee (vermoedelijke) paar-/baltsverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis vastgesteld (Eelerwoude, 2017). Dat komt overeen met de waarnemingen van het huidige onderzoek.

Tabel 2. Overzicht van de tijdens het vleermuisonderzoek aangetroffen verblijfplaatsen.

Locatie	Soort	Type verblijfplaats	Aantal dieren
Flats en verzorgingstehuis.	Gewone dwergvleermuis	Zomerverblijfplaats	3 of meer
		Zomerverblijfplaats	5 of meer
		Paar-/baltsverblijfplaats	1
		Vermoedelijke paar-/baltsverblijfplaats	1
		Vermoedelijke paar-/baltsverblijfplaats	1
	Laatvlieger	Zomerverblijfplaats	1 of meer
Woningen langs Getfertsingel	Gewone dwergvleermuis	Vermoedelijke paar-/baltsverblijfplaats	1
Wegener	Gewone dwergvleermuis	Vermoedelijke paar-/baltsverblijfplaats	1
		Vermoedelijke paar-/baltsverblijfplaats	1
In ROC van Twente	Gewone dwergvleermuis	Vermoedelijke paar-/baltsverblijfplaats	1

Foerageergebieden en vliegroutes

Het plangebied wordt door enkele tientallen gewone dwergvleermuizen gebruikt als foerageergebied. Er wordt met name langs de bosranden gejaagd. In het bos is de activiteit laag. De laanbeplanting langs de vijver (tussen twee bouselementen) vormt een vliegroute voor enkele tientallen dieren. De dieren vliegen rond uitvliegtijdstip van west naar oost. Waarschijnlijk foerageren de dieren die hun verblijfplaatsen in (de omgeving van het) plangebied hebben na het uitvliegen in het park, alvorens eventueel door te vliegen naar alternatieve foerageergebieden langs de A35 en in het buitengebied. De afstand tot alternatief foerageergebied, de parken met vijvers langs de A35, is ruim 400 meter en is goed bereikbaar via de watergang en beplanting langs de Utrechtlaan die vanaf het plangebied richting het zuiden loopt. Het plangebied vormt essentieel leefgebied voor de dieren uit de directe omgeving.

Laatvlieger

De laatvlieger komt in Nederland vrij algemeen voor maar staat wel op de rode lijst als kwetsbaar (Min. LNV, 2020). De soort lijkt een matige afname te laten zien (Norren et al., 2020). Laatvlieger jaagt boven open tot halfopen landschap, vooral in de beschutting van opgaande elementen zoals bosranden, heggen en lanen. Kraamkolonies komen in Nederland voor zover bekend alleen in gebouwen voor. Deze bevinden zich in de spouwmuur, achter en onder de (dak)betimmering, onder daklijsten en dakpannen of onder het lood rondom de schoorsteen. Soms worden ze ook op zolders aangetroffen. De jachtgebieden liggen in een straal van 1 tot 5 km (zelden meer) rondom de kolonie. Vliegroutes volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar laatvliegers vliegen bij gunstige weersomstandigheden ook wel grote afstanden door open gebied.

Verblijfplaatsen

Er is één zomerverblijfplaats van laatvlieger vastgesteld in een flat langs de Burgemeester van Veenlaan. Vermoedelijk werd er uitgevlogen vanuit de schoorsteen op het platte dak. Er kwamen meer laatvliegers uit deze omgeving aanvliegen. Het is daarom mogelijk dat meer dieren van de verblijfplaats gebruik maken. Het aantal ligt zeker niet hoger dan tien. Bij onderzoek in 2017 (Eelerwoude, 2017) is een verblijfplaats van zes dieren aangetroffen in de daklijst van het Wegener. Dit sluit aan op de resultaten van het huidige onderzoek. De dieren hebben een netwerk van verblijfplaatsen in en rond de omgeving van het Cromhoffpark.

Foerageergebieden en vliegroutes

Het plangebied wordt door 10-20 laatvliegers gebruikt als foerageergebied. Net als voor de gewone dwergvleermuis moet het plangebied worden aangemerkt als essentieel foerageergebied voor de soort, ook voor dieren uit de directe omgeving.

Gewone grootoorvleermuis

De gewone grootoorvleermuis jaagt in een besloten, bosrijke omgeving en komt met uitzondering van de open landschappen in vrijwel heel Nederland voor, met name op de zandgronden in het midden en oosten van het land. De soort is vrij algemeen en leeft in kleine kolonies. De omvang van de jachtgebieden is klein; in hoofdzaak tot 4 hectare. De afstand tussen jachtgebieden en verblijfplaatsen bedraagt doorgaans niet meer dan 500 meter tot maximaal een 3 kilometer. In het zomer- en winterhalfjaar bewoont hij zowel gebouwen als bomen. De soort vliegt pas uit als het volledig donker is en staat bekend als verlichting mijdend. De aanwezigheid van grootoorvleermuizen zo ver richting het centrum van Enschede is bijzonder, omdat de soort met name in het (groene) buitengebied voorkomt en de stedelijke omgeving mijdt.

Verblijfplaatsen

Tijdens het onderzoek zijn circa 5-10 foeragerende gewone grootoorvleermuizen waargenomen. Het zwaartepunt van de activiteit lag aan de westelijke zijde van het park. Verblijfplaatsen zijn niet vastgesteld, maar bevinden zich waarschijnlijk wel in het park. De gewone grootoorvleermuis kan verblijfplaatsen hebben in gebouw en in bomen. De gebouwen om het park heen zijn weinig geschikt, omdat de voorkeur van deze soort uit gaat naar zolders van woningen, kerken of schuren. De verblijfplaatsen in bomen bevinden zich doorgaans in holtes of achter loshangende schors. Ook kunnen de dieren gebruik maken van een vijftal vleermuiskasten die naar aanleiding van het onderzoek in 2012 hier zijn opgehangen. Gezien de leeftijd van de beplanting in het park is het waarschijnlijk dat de dieren hun verblijfplaats daarin hebben. Onderzoek uit 2012 (Eelerwoude, 2013) komt tot dezelfde aantallen dieren en hetzelfde vermoeden van verblijfplaatsen in bomen in het park.

Foerageergebied en vliegroutes

Het plangebied wordt door 5-10 dieren gebruikt als foerageergebied. De soort jaagt met name op nachtvlinders en is lichtschuw. Afstanden die gewone grootoorvleermuizen afleggen naar foerageergebieden zijn relatief klein ten opzichte van de meeste andere vleermuizen. De parken met vijvers langs de A35 zouden qua afstand bereikt kunnen worden, echter is dit in de praktijk waarschijnlijk niet het geval, omdat de soort lichtschuw is en er geen donkere vliegroutes aanwezig zijn. Daarnaast foerageren de dieren in de zomer meestal binnen een straal van 500 meter van de verblijfplaats (Dietz en Kiefer, 2017). Het lijkt er daarom op dat de aangetroffen dieren een kleine op zich staande populatie vormen, die met name in het winterhalfjaar (als de dieren naar de winterverblijfplaatsen gaan) uitwisseling heeft met de omgeving.

Gezien de afstand tot alternatief geschikt foerageergebied en de (on)bereikbaarheid daarvan betreft het plangebied essentieel leefgebied. Vliegroutes zijn niet vastgesteld.

Overige soorten

Ruige dwergvleermuis, meervleermuis, rosse vleermuis en een ongedetermineerd dier uit het geslacht *Myotis* zijn foeragerend of overvliegend waargenomen in het plangebied. Het betreft incidentele waarnemingen. Er zijn geen verblijfplaatsen, essentiële foerageergebieden of essentiële vliegroutes vastgesteld van de soorten of aanwijzingen hiertoe.

Opvallend is dat geen verblijfplaats van rosse vleermuis is aangetroffen. De rosse vleermuis is een relatief algemene boombewonende soorten. Een verblijfplaats daarvan zou redelijkerwijs verwacht kunnen worden, met name omdat bij onderzoek in 2017 foeragerende rosse vleermuis is vastgesteld bij het Wegener. De soort heeft naast een herkenbare roep ook een zeer herkenbare manier van baltsen. De waarnemingen uit het onderzoek zijn schaars en geven aan dat aanwezigheid van één of meerdere verblijfplaatsen in het park niet waarschijnlijk is.

5.2.2 Effecten en ontheffing

Alle vleermuissoorten zijn beschermd onder de Wet natuurbescherming met beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn. Het opzettelijk verstoren, vangen en doden van individuen van beschermde soorten, alsmede het beschadigen of vernielen van vaste verblijfplaatsen, inclusief de functionele leefomgeving, is verboden

vanuit de Wet natuurbescherming. De functionaliteit van de verblijfplaatsen van vleermuizen dienen te allen tijde gegarandeerd te blijven.

Verblijfplaatsen

Tijdens het vleermuisonderzoek zijn zomer- en (vermoedelijke) paar-/baltsverblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en laatvlieger vastgesteld. Daarnaast heeft de oude beplanting waarschijnlijk een functie als zomer- en of kraamverblijfplaats van gewone grootoorvleermuis. Met de voorgenomen ontwikkelingen zal het grootste deel van de verblijfplaatsen in gebouwen verdwijnen. Voor de verblijfplaatsen in het ROC van Twente en in de woning langs de Getfertsingel hoeft geen ontheffing te worden aangevraagd, deze verblijfplaatsen blijven ongewijzigd behouden. Voor de overige verblijfplaatsen in gebouwen is een ontheffing noodzakelijk.

Waarschijnlijk bevinden zich één of meerdere verblijfplaatsen van gewone grootoorvleermuis in bomen in het park. Bomen van 10 cm diameter kunnen al gebruikt worden als verblijfplaats (Andrews, 2018). Ondanks dat op dit moment nog onzeker is welke bomen gekapt worden, wordt geadviseerd wel ontheffing aan te vragen voor het vernielen van (potentiële) verblijfplaatsen.

Maatregelen ten gunste van verblijfplaatsen van vleermuizen:

- Behouden van oude beplanting.
- Toepassen van inbouwvoorzieningen in de nieuwbouw (natuurinclusief bouwen).
- Ophangen van vleermuiskasten.

Foerageergebied en vliegroutes

Foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen zijn beschermd indien bij het verdwijnen ook een verblijfplaats ongeschikt wordt. Het plangebied vormt essentieel foerageergebied voor gewone dwergvleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis. Daarnaast vormt de lijnvormige beplanting langs de vijver een essentiële vliegroute voor gewone dwergvleermuis. De voorgenomen ontwikkeling heeft mogelijk negatieve effecten op het foerageergebied en de vliegroute van de laatvlieger en de gewone dwergvleermuis. Of de ontwikkeling hier positief of negatief voor is, hangt af van de toekomstige inrichting en beheer.

Voor de gewone grootoorvleermuis heeft de voorgenomen ontwikkeling negatieve effecten, met name door het verdwijnen van donkere plekken om te foerageren en door de omvorming van het oostelijke deel van het park naar natte natuur. Een ontheffing voor het aantasten van essentieel leefgebied wordt noodzakelijk geacht.

Vooralsnog is het effect van de ontwikkelingen op vliegroutes van vleermuizen en het foerageergebied van gewone dwergvleermuis en laatvlieger lastig te beoordelen. Geadviseerd wordt om zekerheidshalve ook deze onderdelen mee te nemen in de ontheffingsaanvraag.

Maatregelen ten gunste van foerageergebied van vleermuizen:

- Voorkomen van toepassing van insecticiden en pesticiden.
- Behouden van oude beplanting.
- Voorkomen van verstoring door verlichting (m.n. voor gewone grootoorvleermuis). Zie kader verlichting op de volgende pagina.
- Toepassen/behouden van inheemse beplanting.
- Bestrijden van exoten.
- Behoud/aanleg van vochtige biotopen (poelen/vijvers/sloten).
- Extensief en natuurvriendelijke inrichting en beheer van het park (meer voedsel door meer insecten).

Kader - Foerageergebieden en vliegroutes

Foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen zijn beschermd indien bij het verdwijnen ook een verblijfplaats ongeschikt wordt. Bijvoorbeeld door het onderbreken van een vliegroute wordt een foerageergebied onbereikbaar, waardoor de vleermuizen onvoldoende voedsel kunnen vinden. Bij het verdwijnen van foerageergebieden of vliegroutes wordt derhalve onderzocht of er voldoende bereikbare alternatieven zijn.

Vleermuizen maken gebruik van lijnvormige landschapselementen zoals bomenrijen en singels om zich langs te verplaatsen. Een aaneengesloten kronendak heeft hierbij de voorkeur. Van vleermuizen is bekend dat onderbrekingen in de lijnstructuur maximaal 100 tot 200 meter mogen bedragen (kleinere en langzaam vliegende soorten 50 meter). Wanneer de onderbrekingen groter zijn dan deze afstand kunnen sommige soorten deze afstand niet overbruggen en zullen ze uitwijken naar alternatieve vliegroutes en foerageergebieden.

Conclusie: Een ontheffing dient aangevraagd te worden voor het vernielen van verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en laatvlieger. Geadviseerd wordt om ook ontheffing aan te vragen voor het vernielen van verblijfplaatsen van de gewone grootoorvleermuis. Voor het aantasten van essentieel leefgebied van de gewone grootoorvleermuis is ontheffing noodzakelijk. Geadviseerd wordt om ook voor gewone dwergvleermuis en laatvlieger ontheffing aan te vragen voor het aantasten van essentieel leefgebied.

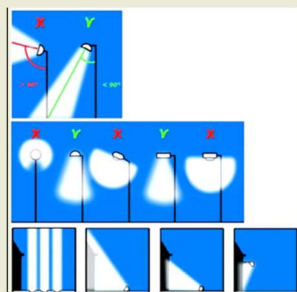
Kader- Verlichting

Een aantal nachtactieve dieren, zoals vleermuizen, uilen en marters, zijn gevoelig voor verlichting. Er zijn soorten die kunstlicht zoveel mogelijk vermijden, zoals de gewone grootoorvleermuis, en er zijn soorten die (in beperkte mate) rond lantaarnpalen jagen, zoals de gewone dwergvleermuis. Bij het plaatsen van verlichting bij in- en/of uitvliegopeningen, vliegroutes en foerageergebieden kunnen barrières ontstaan waardoor de vleermuizen van de verblijfplaatsen, vliegroute en/of foerageergebied afzien.

Er dient wel te allen tijde rekening gehouden te worden met verlichting, door verlichting tot een minimum te beperken en directe verlichting van de omgeving en onverlichte gebiedsdelen te voorkomen. Om lichthinder te voorkomen en het gebied aantrekkelijk te maken voor vleermuizen kunnen verschillende maatregelen getroffen worden:

- Verlichting alleen plaatsen waar het echt nodig is.
- Verlichting alleen aan op het moment wanneer het nodig is (dynamische verlichting).
- Verlaag de hoogtes van de lichtmasten zodat boomkronen onverlicht blijven.
- Beperk verstrooiing van het licht tot een minimum door gebruik van aangepaste armatuur.
- Geen verlichting plaatsen bij in- en/of uitvliegopeningen en vliegroutes.

Hieronder staan enkele voorbeelden om lichtverstrooiing te voorkomen.

5.3 Grondgebonden zoogdieren

5.3.1 Voorkomen en functie

Eekhoorn

Tijdens de eerste veldronde voor broedvogels is voor de bladzetting gezocht naar nesten van onder andere eekhoorn. Tijdens dit veldbezoek kon een redelijk goed beeld worden verkregen. Er is weinig dichte beplanting zoals naadhout aanwezig, waardoor het zich goed was. Aan sommige bomen groeit wel klimop, waardoor deze lastiger te beoordelen waren. Er zijn geen nesten van eekhoorn vastgesteld. Tijdens de overige onderzoeken, inclusief de cameravallen, zijn ook geen eekhoorns vastgesteld. Het biotoop is voor eekhoorn wel erg geschikt. Uit navraag bij bewoners is gebleken dat eekhoorns af en toe wel eens gezien worden. Er wordt geconcludeerd dat eekhoorn in kleine aantallen in het park voorkomt. De aanwezigheid van nesten kan niet op voorhand worden uitgesloten.

Egel

Met de cameravallen zijn diverse waarnemingen gedaan van egel. De soort is op 2, 9 en 14 september 2020 en op 6, 7, 9, 10, 11 en 15 oktober 2020 waargenomen (zie Afbeelding 9). Ook gaven bewoners aan soms een egel te zien. Tijdens de overige veldbezoeken zijn geen waarnemingen gedaan van egels. Het betreft in totaal relatief weinig waarnemingen. Het aantal egels wordt geschat op maximaal een tiental dieren.

Afbeelding 9: Waarneming van egel met cameraval.

Steenmarter

Tijdens het vleermuisonderzoek is met een warmtebeeldcamera een familie van twee volwassen steenmarters met twee jongen waargenomen. Opvallend is dat met de cameravallen geen waarnemingen van steenmarter zijn gedaan. Ook tijdens andere onderzoeken zijn geen steenmarters waargenomen. Uit de quickscan van de loodsen van Koopmans/BPD (Eelerwoude, 2020) zijn ook geen aanwijzingen naar voren gekomen die wijzen op de aanwezigheid van een verblijfplaats van steenmarter. Ondanks dat de steenmarter maar één keer is waargenomen, is het wel aannemelijk dat zich in het park een verblijfplaats bevindt, omdat in het park en de bebouwing er omheen veel potentiële verblijfplaatsen aanwezig zijn.

Kleine marterachtigen (wezel, hermelijn en bunzing)

Kleine marterachtigen zijn niet aangetroffen in het plangebied op de camerabeelden of tijdens de veldbezoeken. Het plangebied heeft voor deze soorten geen functie. Het park vormt ook geen optimaal geschikt leefgebied, door de ligging in stedelijke omgeving.

5.3.2 Effecten en ontheffing

Eekhoorn

Van eekhoorn zijn geen verblijfplaatsen vastgesteld maar uit waarnemingen van buurtbewoners en op basis van de biotoop is het wel waarschijnlijk dat er in het Cromhoffpark enkele verblijfplaatsen aanwezig zijn. Bij de ontwikkeling kan het zijn dat bomen met nesten van eekhoorn gekapt worden. Ondanks dat op dit moment nog onzeker is welke bomen gekapt worden, wordt geadviseerd wel ontheffing aan te vragen voor het vernielen van verblijfplaatsen.

Leefgebied is alleen beschermd als dat van belang is voor het functioneren van de verblijfplaatsen. De ontwikkeling in het oostelijke deel van het park hebben een afname van foerageergebied als gevolg. Een ontheffing voor het aantasten van essentieel leefgebied wordt daarom noodzakelijk geacht.

Maatregelen ten gunste van eekhoorn:

- Behouden van oude beplanting.
- Aanplant van inheemse beplanting met noten (beuken, hazelaars, etc.).

Egel

Egel is een aantal keren vastgesteld door de cameravallen en de aanwezigheid van de soort is ook bevestigd door buurtbewoners. Het plangebied is onderdeel van de functionele leefomgeving. Locaties van verblijfplaatsen zijn niet vastgesteld, maar bevinden zich ongetwijfeld in het park. Ondanks dat op dit moment nog onzeker is of potentiële verblijfplaatsen tijdens de ontwikkeling worden aangetast, wordt geadviseerd wel ontheffing aan te vragen voor het vernielen daarvan.

Door de vernatting van het terrein en het verwijderen van struweel gaat leefgebied van egel verloren. Een ontheffing voor het aantasten van essentieel leefgebied wordt daarom noodzakelijk geacht.

Maatregelen ten gunste van egel:

- Aanbieden van takkenrillen, ruige hoekjes en lage groenblijvende dichte beplanting (voedselbron en dekking).
- Aanbieden van vochtige biotopen (voedselbron i.v.m. slakken en regenwormen).
- Aanplanten van inheemse besdragende struiken.

Steenmarter

Tijdens het onderzoek is vastgesteld dat een familie steenmarters gebruik maakt van het plangebied als onderdeel van hun leefgebied. Het is waarschijnlijk dat één of meerdere verblijfplaatsen in te slopen of renoveren gebouwen of in het park bevinden. De steenmarter is een flexibele soort, maar de overgang van ontoegankelijk bos en oude gebouwen naar een parkachtig landschap en nieuwbouw is erg groot. Een ontheffing voor het aantasten van leefgebied en het treffen van maatregelen om het leefgebied te behouden worden noodzakelijk geacht.

Maatregelen ten gunste van steenmarter:

- Aanbieden van takkenrillen, ruige hoekjes en lage groenblijvende dichte beplanting (voedselbron en dekking).

Kleine marterachtigen (wezel, hermelijn en bunzing)

Het plangebied heeft voor deze soorten geen functie. Een ontheffing is niet van toepassing. Deze soorten kunnen profiteren van dezelfde maatregelen die voor veel andere soorten positief zijn (takkenrillen, ruigtes, overhoekjes en extensief beheer). Het vestigen van deze soorten in het plangebied wordt echt onwaarschijnlijk geacht, omdat het plangebied vanuit het huidige verspreidingsgebied (buiten de stad) moeilijk bereikbaar is.

5.4 Overige beschermde soorten

Tijdens het veldonderzoek is ook gelet op de aanwezigheid van andere (niet-vrijgestelde) beschermde soorten dan hierboven beschreven. Deze zijn niet aangetroffen.

6 Conclusie

6.1 Soortenbescherming

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat het plangebied onderdeel uitmaakt van het leefgebied van diverse beschermde soorten. Met de volgende aspecten dient bij de ontwikkeling rekening te worden gehouden.

Ontheffing noodzakelijk

Een ontheffing is noodzakelijk voor het vernietigen van verblijfplaatsen en/of het aantasten van essentieel leefgebied van:

- Huismus
- Bosuil
- Gewone dwergvleermuis
- Laatvlieger
- Gewone grootoorvleermuis
- Eekhoorn
- Egel
- Steenmarter

Broedvogels

Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of beschadigen, als ook op het wegnemen van nesten van vogels. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. In veel situaties kan dit voorkomen worden door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen² uit te voeren.

Zorgplicht

In de Wet natuurbescherming is in artikel 1.11 een omschrijving opgenomen over de algemene zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht neemt voor alle in het wild levende dieren en planten, dus ook niet-beschermde soorten, en hun directe leefomgeving. Dit is een algemene verantwoordelijkheid die voor iedereen geldt. Het betekent bijvoorbeeld dat er niet onnodig dieren en planten worden gedood, wanneer er redelijkerwijs een andere oplossing voor is, bijvoorbeeld de dieren te verplaatsen naar een ander gebied.

6.2 Ontheffing noodzakelijk

Voor de bovengenoemde soorten dient een ontheffing aangevraagd te worden. Deze soorten kunnen gezamenlijk in een aanvraag ingediend worden. Om een ontheffing Wet natuurbescherming te verkrijgen voor moet:

- de gunstige staat van instandhouding gegarandeerd blijven;
- invulling gegeven worden aan de zorgplicht;
- voldaan worden aan een bij de wet genoemd belang;
- er mogen geen alternatieven zijn.

² In het kader van de Wet natuurbescherming wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. Globaal gaat het echter om de periode van 1 maart tot 15 juli.

Deze gegevens moeten worden uitgewerkt in een projectplan. In het projectplan staat concreet welke werkzaamheden, wanneer, en op welke wijze worden uitgevoerd. Dit wordt aangevuld met een onderbouwing van de noodzaak van het project.

Een ontheffingsaanvraag moet worden ingediend bij de provincie Overijssel. Maximaal twintig weken na het indienen van de aanvraag wordt er een besluit genomen. Op dat besluit kunnen belanghebbenden nog bezwaar maken. Deze termijnen zijn terug te vinden op de website van de provincie. Concrete maatregelen die genomen moeten worden tijdens de werkzaamheden dienen vastgelegd te worden in een ecologisch werkprotocol. Hierin dienen eveneens de aanvullende voorwaarden verwerkt te worden die voortvloeien uit de ontheffingsaanvraag.

6.3 Natuurinclusieve inrichting

In dit rapport zijn maatregelen opgenomen die ten gunste van de soorten kunnen worden genomen. Bij de soorten waarvoor een ontheffingsaanvraag noodzakelijk is zullen deze maatregelen (in ieder geval voor een deel) in het projectplan opgenomen moeten worden en ten uitvoering gebracht moeten worden. Voor de soorten waarvoor geen ontheffingsaanvraag nodig is dienen de maatregelen als informatie en inspiratie om meegenomen te worden in de geplande ontwikkeling. Op hoofdlijnen betreft het de volgende adviezen:

- Behouden van oude bomen.
- Verlichting alleen aanbrengen wanneer en waar nodig, en uitstraling naar omgeving beperken.
- Aanbrengen van (inbouw)voorzieningen voor vogels en vleermuizen.
- Aanbrengen van verblijfplaatsen in het park door het plaatsen en behouden van takkenrillen en ruige hoekjes.
- Vermijden van gebruik van insecticiden en pesticiden.
- Bestrijding van exoten.
- Behouden van gevarieerd nat en droop biotoop.
- Toepassen en behouden van een gevarieerd aanbod van inheemse beplanting. (O.a. groenblijvende heesters, besdragende struiken, noot- en zaaddragende bomen en beplanting met veel nectar.)
- Extensieve en natuurvriendelijke inrichting en beheer van het park.

6.4 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. Het bevoegde gezag hanteert de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten:

“Onderzoekgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2.2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

Literatuurlijst

- Andrews H. (2018). Bat roosts in trees. A guide to identification an assessment for tree-care and ecology professional. Pelagic Publishing. Exeter.
- Dietz C. en Kiefer A. (2017). Veldgids Vleermuizen van Europa. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Eelerwoude (2013). Flora- en faunaonderzoek Cromhoffsbleekpark, Enschede. P5757. Datum: 29-03-2013.
- Eelerwoude (2017). Flora- en faunaonderzoek Wegenercomplex, Enschede. P8174. Datum: 24-11-2017.
- Eelerwoude (2019). Natuurwaarden, cultuurhistorische waarden, kansen en bedreigingen. Cromhoffpark, Enschede. P9552. Datum: 15-11-2019.
- Eelerwoude (2020). Quicksan flora en fauna. Sloop woning, kantoorpand en garageboxen Cromhoffpark, Enschede. P200485. Datum: 26-05-2020.
- Buro Harro (2021). Cromhoffpark. Datum: 07-04-2021.
- Ministerie van Economische Zaken (2016). Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Ministerie van Economische Zaken, versie 1.3.
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2020). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 14 oktober 2020, DGNVLG/20246331, houdende vaststelling van een geactualiseerde Rode Lijst Zoogdieren.
- Norren, E. van, J. Dekker en H. Limpens (2020). Basisrapport Rode Lijst Zoogdieren 2020 volgens Nederlandse en IUCN-criteria. Rapport 2019.026. Zoogdierverseniging, Nijmegen
- Vergeer J.W., van Dijk A.J., Boele A., van Bruggen J. en Hustings F. (2016). Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Vleermuisvakberaad Netwerk Groene Bureaus, Zoogdierverseniging en Gegevensautoriteit Natuur (2017). Vleermuisprotocol 2017.

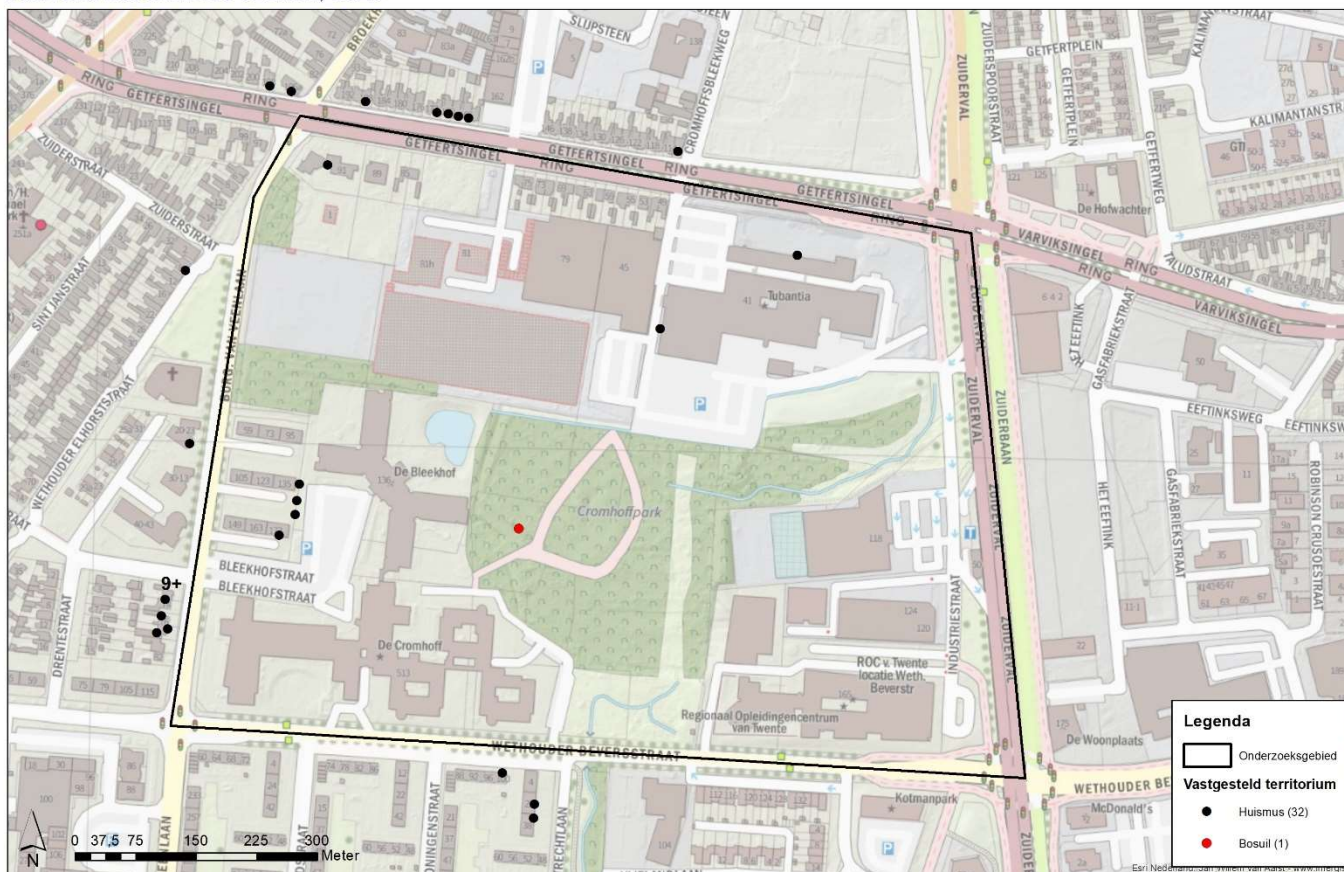
Bijlage 1 Vogels met jaarrond beschermde nesten

Cromhoffpark Enschede

Jaarrond beschermde soorten, 2020

Ecoloog: Rinze Kroeskop Projectnummer: 200365 Datum: 9-11-2020

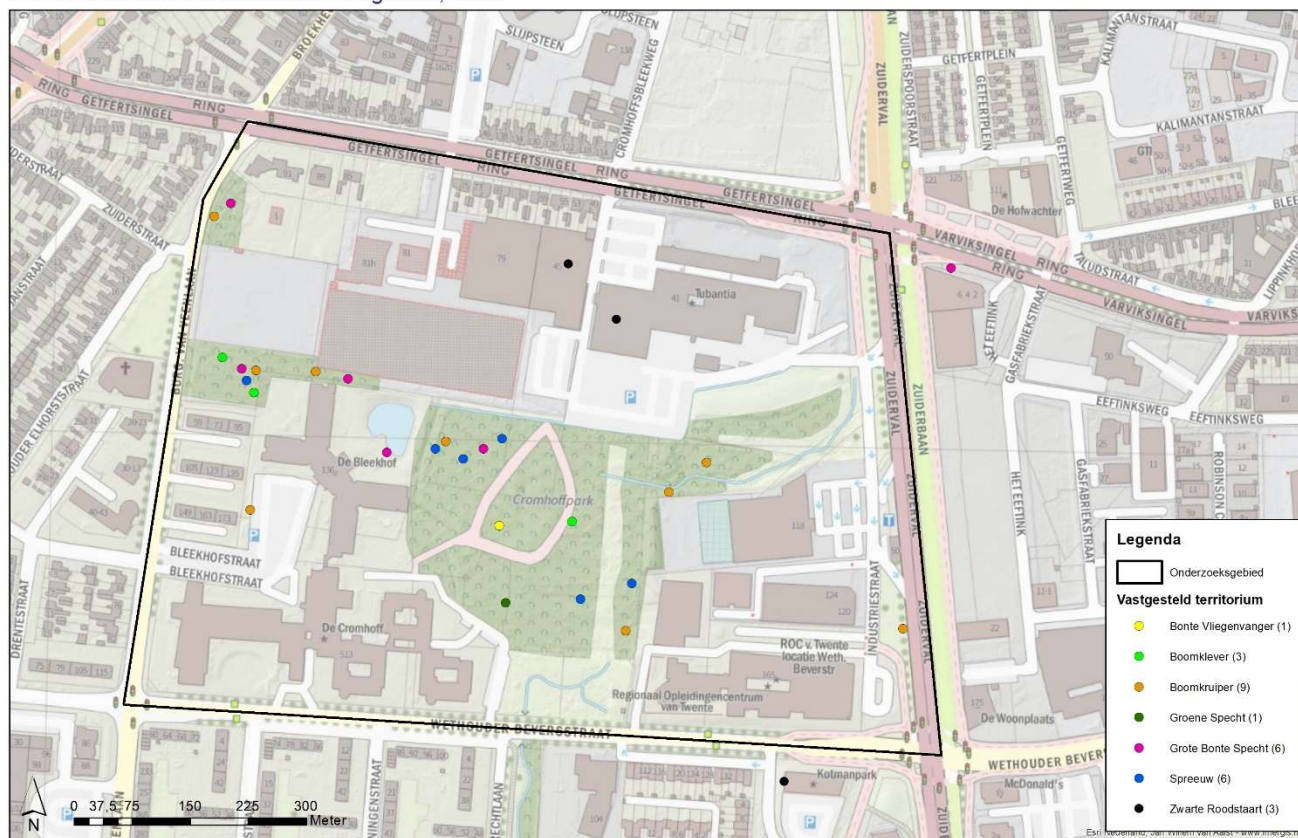
Bijlage 2 Vogels met jaarrond beschermd functionele leefomgeving

Cromhoffpark Enschede

Jaarrond beschermd functioneel leefgebied, 2020

Ecoloog: Rinze Kroskep Projectnummer: 200365 Datum: 9-11-2020

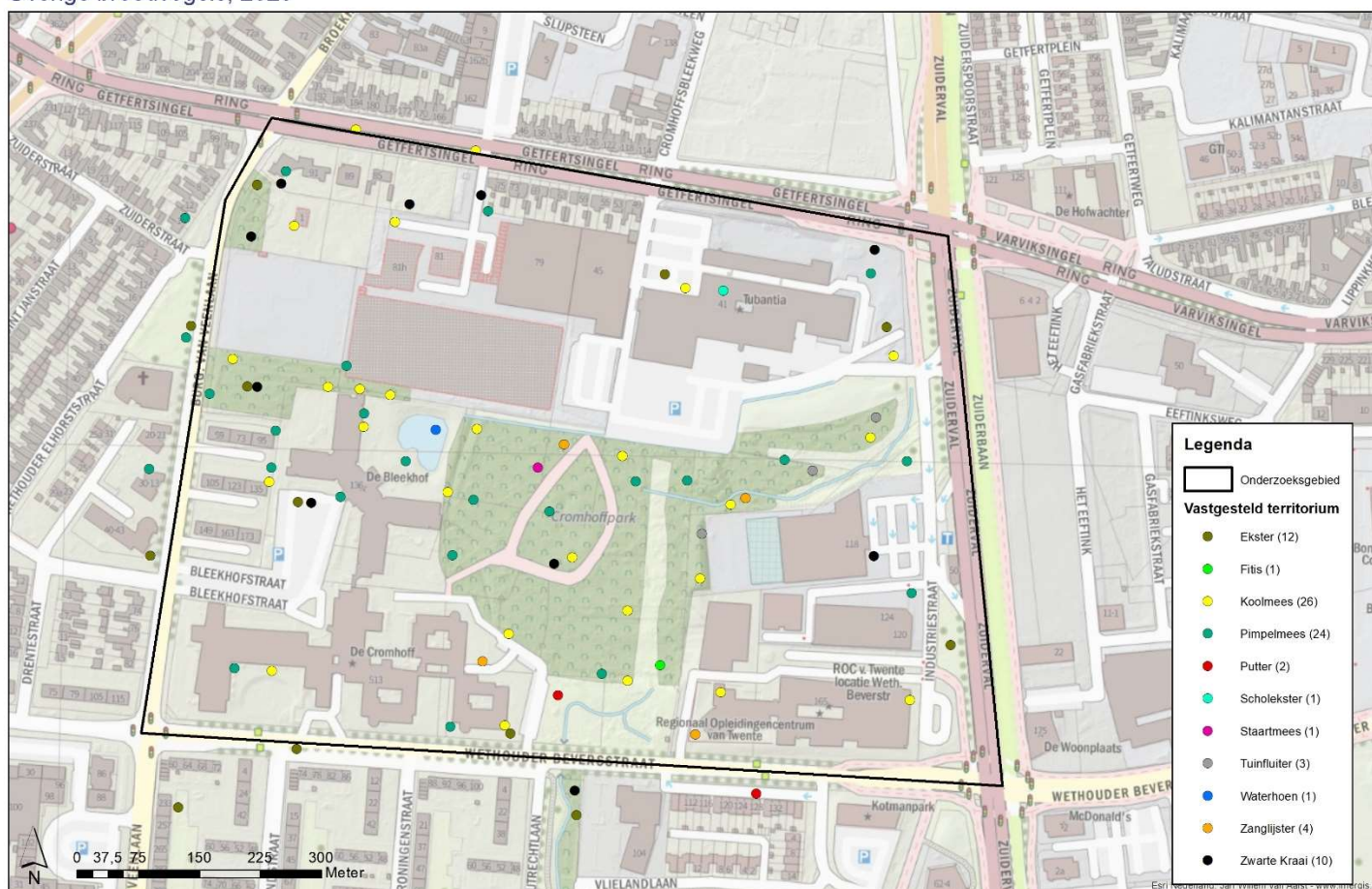
Bijlage 3 Broedvogels

Cromhoffpark Enschede

Overige broedvogels, 2020

Ecoloog: Rinze Kroesdon Projectnummer: 200365 Datum: 9-11-2020

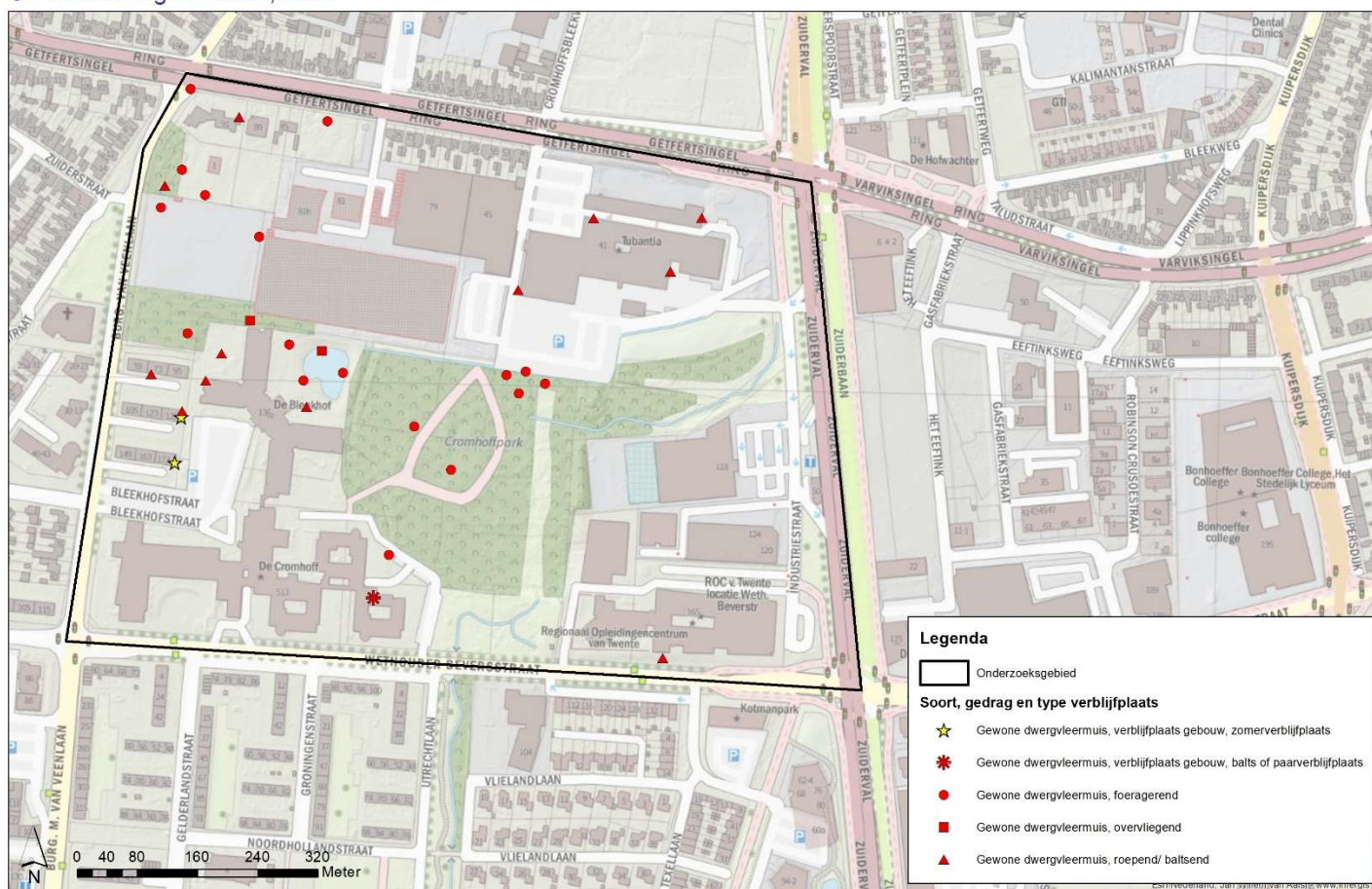
Bijlage 4 Gewone dwergvleermuis

Cromhoffpark Enschede

Gewone dwergvleermuis, 2020

Ecoloog: Rinze Kroeskop Projectnummer: 200365 Datum: 9-11-2020

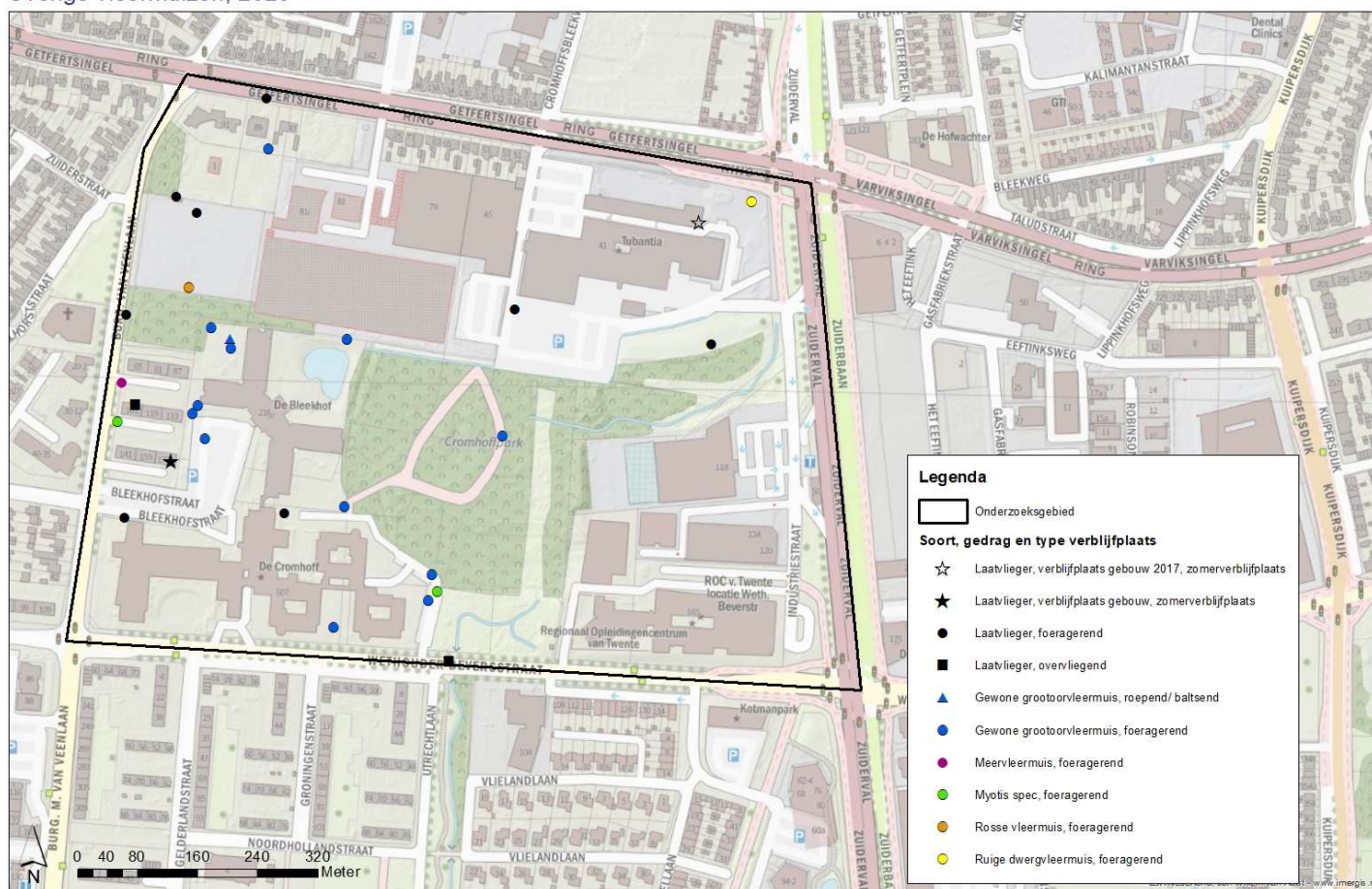
Bijlage 5 Overige soorten vleermuizen

Cromhoffpark Enschede

Overige vleermuizen, 2020

Ecoloog: Rinze Kroeskop | Projectnummer: 200365 | Datum: 18-5-2021

Bijlage 6 Wettelijk kader Natuurwetgeving

Bescherming van soorten

Zorgplicht

De Wet natuurbescherming erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende planten- en diersoorten, of de soort nu beschermd is of niet (= zorgplicht). Deze zorgplicht houdt in dat eenieder voldoende zorg in acht moet nemen voor de in het wilde levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, maar kan door toepassing van bestuursdwang wel worden gehandhaafd.

Beschermingsregimes

Op het onderdeel soortbescherming deelt de Wet natuurbescherming soorten in drie beschermingsregimes in:

1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn
Alle vogels cf. artikel Vogelrichtlijn
2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn
Soorten uit Bijlage IV Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd³.
3. Beschermingsregime “andere soorten”
Soorten die uit nationaal oogpunt bescherming behoeven.

Elk van deze beschermingsregimes heeft zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of ontheffing van de verboden.

Verbodsbepalingen

De Wet natuurbescherming gaat uit van het ‘nee, tenzij-principe’. In de wet worden ten aanzien van de beschermde soorten een aantal verbodsbepalingen genoemd (figuur 1). De verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan het beschermingsregime van de soort (resp. Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de groep ‘Overige soorten’). Dat betekent dat deze verbodsbepalingen niet overtreden mogen worden, tenzij voor de soort(en):

- een vrijstelling geldt;
- er gewerkt wordt met een goedgekeurde Gedragscode (feitelijk een collectieve ontheffing);
- een ontheffing is verkregen.

³ De brochure ‘Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen’, versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016 impliceert dat de bescherming uit de Vogelrichtlijn prevaleert boven de bescherming van vogels uit de verdragen van Bonn en Bern³

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn § 3.1 Wn	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn § 3.2 Wn	Beschermingsregime andere soorten § 3.3 Wn
Art 3.1 lid 1 Het is verboden in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen.	Art 3.5 lid 1 Het is verboden soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden of te vangen	Art 3.10 lid 1a Het is verboden soorten opzettelijk te doden of te vangen
Art 3.1 lid 2 Het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen	Art 3.5 lid 4 Het is verboden de voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren te beschadigen of te vernielen	Art 3.10 lid 1b Het is verboden de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van dieren opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Art 3.1 lid 3 Het is verboden eieren te rapen en deze onder zich te hebben	Art 3.5 lid 3 Het is verboden eieren van dieren in de natuur opzettelijk te vernielen of te rapen	Niet van toepassing
Art 3.1 lid 4 en lid 5 Het is verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort	Art 3.5 lid 2 Het is verboden dieren opzettelijk te verstoren	Niet van toepassing
Niet van toepassing	Art 3.5 lid 5 Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen	Art 3.10 lid 1c Het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken en te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen

Figuur 1: Overzicht verbodsbepalingen Wet Natuurbescherming (bron: brochure 'Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen', versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016).

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen (en deze toch te mogen overtreden) via een ontheffing of een vrijstelling moet aan drie criteria worden voldaan:

1. er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling (=alternatievenafweging);
2. de afwijking is gebaseerd op een in de wet genoemd belang (b.v. openbare veiligheid of volksgezondheid);
3. de ingreep of handeling mag geen afbreuk doen aan en/of verslechtering betekenen voor de staat van instandhouding van de soort.

Als aan (alle) drie deze vereisten voldaan is, kan een ontheffing worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een (goedgekeurde) gedragscode.

Voorgaand figuur geeft een overzicht van de verbodsbepalingen per beschermingsregime. De verbodsbepalingen voor de groep van overige, 'nationale' soorten zijn geïnspireerd op de Habitatrichtlijn en op een aantal punten versoepeld. Zo is het opzettelijk verstoren van beschermde soorten (en hun verblijfplaatsen) uit deze groep van overige soorten niet langer verboden. Wel is het nog steeds verboden om vaste verblijfplaatsen van dieren onder dit beschermingsregime opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Voor vogels geldt dat verstoren niet verboden is als de verstoring maar niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort (*artikel 3.1, lid 4 en lid 5*). Het beschadigen van in gebruik zijnde vogelnesten tijdens het broedseizoen blijft verboden, maar het verstoren dus niet meer, tenzij er sprake is van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de specifieke soort(en). Het is aan de initiatiefnemer om zich op de hoogte te (laten) stellen, en waar nodig aan te tonen, dat de op zich verstorende activiteit geen bedreiging vormt voor de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort.

Tot slot geldt het opzettelijk doden of vangen en het verbod om vaste verblijfplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te vernielen of beschadigen, niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis in of op gebouwen of de daarbij behorende erven of roerende zaken (*artikel 3.10 lid 3*). Zie kader – Opzettelijkheid.

Kader - Opzettelijkheid

In de Wet natuurbescherming is bij meer verbodsbepalingen dan onder de Flora en faunawet het opzetvereiste toegevoegd, in lijn met de artikelen van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In de Flora en faunawet was alleen sprake van het opzetvereiste bij verontrusting (artikel 10). Hierdoor was de Flora en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Niet-opzettelijke handelingen waarbij de verbodsbepalingen overtreden worden, zijn nu niet langer verboden. Daar is van belang dat het Europees Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen:

“Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant....”.

Andere bevredigende oplossing(en)

De initiatiefnemer moet aantonen en beargumenteren dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn waardoor overtreding van de verbodsbepaling(en) kan worden voorkomen, bijvoorbeeld door plaanpassing of het aanpassen van de uitvoeringsperiode. Het is aan het bevoegd gezag (doorgaans dus de provincie) om de alternatieve oplossingen te beoordelen en hierover te besluiten. De onderbouwing moet gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare gegevens.

Belangen

Voor de soorten die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de in deze richtlijnen genoemde belangen. Voor de groep van overige, nationaal beschermde soorten wordt uitgegaan van de in de Habitatrichtlijn genoemde belangen, plus een aantal aanvullende belangen. In het kader - Wettelijk Belang wordt een overzicht gegeven van deze belangen.

Staat van instandhouding van de soort

Tot slot moeten de effecten van de voorgenomen handeling(en) worden beoordeeld aan de staat van instandhouding (Svl) van de soort. De Svl varieert per soort en per handeling, en is niet vastgelegd in de wet. Een handeling op een zeldzame beschermde soort zal eerder leiden tot een negatief effect op de Svl dan bij een algemene soort. Belangrijk is ook de trend (aantalsontwikkeling) en de ruimtelijke verspreiding van de soort. Bij de beoordeling moet rekening worden gehouden met cumulatieve (versterkende) effecten, bijvoorbeeld door andere handelingen of ontwikkelingen in de omgeving en met reeds verleende ontheffingen voor dezelfde populaties van deze soort(en). Bij de beoordeling mogen compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen worden betrokken. Het ecologische toetsingscriterium verschilt per beschermingsregime (Zie kader – Staat van instandhouding). Om te beoordelen of aan deze criteria wordt voldaan, moeten inzicht worden gegeven in:

1. De Svl (van de populatie) van de soort (in zijn natuurlijke verspreidingsgebied).
2. Het effect van de handeling of ontwikkeling op de soort.

Kader - Staat van instandhouding

- **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn:** “De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort”.
- **Beschermingsregime soort Habitatrichtlijn:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.
- **Beschermingsregime Overige soorten:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.

Voorkomen van overtreding verbodsbepalingen

In sommige situaties kunnen maatregelen worden getroffen waardoor negatieve effecten en overtreding van de verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming kunnen worden voorkomen. Bijvoorbeeld door de kap van bomen met broedende vogels uit te stellen tot na de broedtijd. Al kan de boom ook een nest bevatten van een vogelsoort waarbij het nest jaarrond beschermd is, waardoor overtreding niet kan worden voorkomen. Het plannen van werkzaamheden buiten de kwetsbare periode(n) van beschermde soorten is een veel toegepaste maatregel. Andere mogelijkheden om overtreding te voorkomen zijn wellicht het aanpassen van de werkvolgorde, gebruik te maken van andere apparatuur of de werkzaamheden te faseren in ruimte en tijd (zoals in het voorbeeld).

Vrijstellingen

Onder de Wet natuurbescherming is niet altijd een ontheffing nodig bij handelingen die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen in de wet. Dit zijn bijvoorbeeld de provinciale vrijstellingen en de gedragscodes. Ook kan er sprake zijn van een vrijstelling als de handeling is opgenomen in een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of programma in het kader van een programmatische aanpak. Tot slot kan het Rijk voor handelingen en activiteiten waarvoor zij bevoegd gezag is een vrijstelling geven in de vorm van een Ministeriele Regeling. Vrijstellingen kunnen alleen gelden voor de verbodsbepalingen en de voorwaarden zoals genoemd bij de verschillende beschermingsregimes.

Provinciale verordening

Provinciale Staten kunnen vrijstelling van de verbodsbepalingen verlenen. Zo zijn met een provinciale verordening een aantal vooral algemeen voorkomende en beschermde zoogdieren als egel en rosse woelmuis vrijgesteld van de ontheffingsplicht. Door deze mogelijkheid ontstaan echter wel verschillen in de bescherming van soorten tussen de verschillende provincies.

Programmatische aanpak

De Wet natuurbescherming biedt de mogelijkheid om een programmatische aanpak toe te passen. Een dergelijk programma kan zowel door het Rijk als door provincies worden opgesteld. Onder de Flora en faunawet is reeds ervaring opgedaan onder de 'Generieke' of 'Gebiedsgerichte aanpak'. Tevens is voor een aantal grootschalige ontwikkelingen en plangebied een Generieke ontheffing verleend zoals voor de gemeente Tilburg, het Havengebied Rotterdam en Vliegveld Twente. Het biedt de mogelijkheid om door middel van een actieve leefgebiedenbenadering te streven naar een betere verbinding tussen economie en ecologie.

Beheerplan Natura 2000-gebied

Tot slot zijn handelingen die onderdeel uitmaken van een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of een programmatische aanpak (zoals stikstof) vrijgesteld, mits de handelingen zijn getoetst aan de criteria voor afwijking van de soortenbeschermingsregimes.

Kader - Wettelijk Belang

Voor vogels beschermd onder de Vogelrichtlijn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora en fauna;
- voor onderzoek en onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt;
- om het vangen, onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voor soorten beschermd onder de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen eigendom;
- in het belang van volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van kunstmatige vermeerdering van planten, of
- om onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen, onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de ontheffing of vrijstelling vastgesteld aantal planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Voor andere 'nationaal' beschermde soorten kan ontheffing of vrijstelling worden verleend op grond van de volgende belangen:

- de belangen die gelden voor soorten van de Habitatrichtlijn zoals hierboven genoemd;
- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- ter voorkoming van schade en overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud van landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- in het algemeen belang van de betreffende soort.

Eelerwoude

www.eelerwoude.nl